

UNIVERSITY
OF WARSAW

Faculty of Psychology

Warszawa, 26.11.2022

Prof. Joanna Rączaszek-Leonardi
Katedra Psychologii Poznawczej i Neurokognitywistyki
Wydział Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego
Ul. Stawki 5/7, 00-183 Warszawa

**Ocena dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego dr Magdaleny
Formanowicz
w związku z ubieganiem się o stopień doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia**

Informacje ogólne

Doktor Magdalena Formanowicz ukończyła studia wyższe z wyróżnieniem w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej (obecnie SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny). Zaledwie trzy lata później, w 2010 roku, uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie psychologii w Instytucie Psychologii PAN, promotorem obu prac był prof. Jerzy Karyłowski. Jeszcze w okresie studiów doktorskich pracowała jako asystentka na Uniwersytecie SWPS, gdzie po doktoracie przeszła na stanowisko adiunkta. W roku 2012-2018 przebywała na post-doktorskim stanowisku badawczym na Uniwersytecie w Bernie, Szwajcaria, między innymi w ramach stypendium SCIEIX (Swiss scholarships for Polish scientists) i w ramach stypendium Swiss Government Excellence. Następnie pracowała jako Adiunktka na Uniwersytecie Surrey w Wielkiej Brytanii, na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, a obecnie pracuje na tym stanowisku w Uniwersytecie Humanistycznospołecznym SWPS w Warszawie.

Charakterystyka głównego osiągnięcia naukowego

Zainteresowania naukowe Habilitantki obejmują zjawiska związane z asymetrią w postrzeganiu ja-inni, stereotypizacją, nierównościami i wykluczeniami społecznymi, a także z gotowością do podejmowania działań prospołecznych. Widać to już w okresie magisterium i doktorskim, gdy zajmowała się m.in. postrzeganiem grup mniejszościowych, aż po obecne prace, w których główną tematyką jest postrzeganie grupy własnej i innych w terminach sprawczości, stereotypizacja postrzegania płci, oraz czynniki wpływające na gotowość do podejmowania kolektywnych działań. Działalność naukowa Habilitantki dotyczy zatem zagadnień o kluczowym znaczeniu społecznym, zarówno w skali lokalnej, jak i światowej. W miarę rozwoju naukowego zmieniała się nie tyle tematyka tych ważnych dla równomiernego i niewykluczającego rozwoju społecznego badań, ale raczej następowało dokładniejsze określenie pytań badawczych, lepsza identyfikacja najistotniejszych aspektów oraz – przede wszystkim – zakres badanych przejawów powyższych zjawisk oraz metod badawczych. Od kilku lat pierwszym planie w działalności naukowej habilitantki jest badanie przejawów wyżej wymienionych zjawisk w języku oraz rola języka w ich kreowaniu i utrwalaniu oraz rozwijanie metod badawczych pozwalających na wyjaśnianie tych procesów.

Jako osiągnięcie naukowe przedstawiono dwie powiązane ze sobą tematycznie serie artykułów, dotyczące dwóch zagadnień badanych w perspektywie interdyscyplinarnej, łączącej podejścia psychologii społecznej, socjolingwistyki, psycholingwistyki i antropologii lingwistycznej. Cykl pierwszy dotyczy językowych przejawów sprawczości i składają się nań cztery artykuły opublikowane w międzynarodowych czasopismach recenzowanych o wysokim lub bardzo wysokim wskaźniku wpływu, takich jak renomowane czasopismo *Social Psychology*, czy *European Journal of Social Psychology* i *Social Psychological and Personality Science*. W jednym z nich Habilitantka jest jedyną Autorką, w dwóch pierwszą Autorką, zaś w jednym drugą Autorką. Cykl drugi dotyczy czynników warunkujących zmiany językowe i ich efekty społeczne na przykładzie języka równościowego. Składają się nań także cztery prace opublikowane w czasopismach o podobnej randze (w tym *Journal of Mixed Methods Research*), w trzech z nich Habilitantka jest pierwszą Autorką, zaś w jednym – drugą.

Łatwiej będzie mi zacząć od omawiania dokonań i wkładu w rozwój dziedziny wątku badawczego przedstawionego jako drugi. Jest on oparty na chronologicznie wcześniejszych pracach, i wydaje się naturalnym prekursorem wątku przedstawionego jako pierwszy. Taka kolejność wydaje mi się wierniej oddawać trajektorię ewolucji zainteresowań Habilitantki. Komentarze zaś, które pozwałam sobie przedstawić w kolejnych częściach recenzji dotyczą przede wszystkim drugiego cyklu prac, który wydaje się być ściślej połączony z obecną działalnością naukową.

Cykl prac przedstawiony jako Cykl B dotyczy badań języka równościowego, a dokładniej czynników warunkujących stosowanie i oddziaływanie rodzajowych form gramatycznych w grupach nadawców i odbiorców wyróżnionych ze względu na płeć i inne zmienne (takie jak poglądy polityczne). Autorka zastanawia się także nad czynnikami wspierającymi zmiany językowe w kierunku języka równościowego oraz wskazuje na istotną dynamikę takich zmian, które w początkowym okresie pojawiania się nowych form rodzajowych spotykają się z oporem. Podstawy tego zjawiska są przedmiotem badań przedstawionych w dwóch pierwszych artykułach, w których pokazano, że zawody określone formą rodzajową żeńską są postrzegane jako mniej prestiżowe, co może być bezpośrednią przyczyną powstrzymywania się przed ich stosowaniem wobec innych, a także w opisie samych siebie przez kobiety. Co istotne, dotyczy to przede wszystkim zawodów o wysokim prestiżu.

Kolejne dwa artykuły w tym cyklu, dotyczące czynników, które sprzyjają zmianie społecznej w języku oraz rzeczywistego wpływu języka równościowego na redukcję stereotypizacji, obejmują porównania międzyjęzykowe i międzykulturowe w krajach, w których zmiany językowe są w różny sposób wspierane instytucjonalnie (Austria, Szwajcaria, Czechy, Polska). Wsparcie takie miało przełożenie zarówno na występowanie form żeńskich nazw zawodów, jak i na oddziaływanie stosowania takich form na wyrównywanie szans aplikantek i aplikantów. Z drugiej strony, Autorzy wykazują, że używanie języka równościowego w kraju, w którym zmiany językowe są relatywnie nowe może przełożyć się na osłabienie poparcia dla inicjatyw społecznych, szczególnie tych związanych z wyrównywaniem szans na wymiarze związanym przez formę językową (płci/rodzaju). Podobnie jak w powyższe prace, wskazuje to na swoistą dynamikę zarówno wprowadzania form jak i efektów ich stosowania, która powinna przekładać się na politykę językową i ocenę jej efektów.

Podsumowując wkład tego wątku badawczego w rozwój dziedziny należy wziąć pod uwagę wyniki wcześniejszych badań, w których wykazano, że używanie form rodzaju męskiego ma istotnie efekt wykluczający. Kobiety w mniejszym stopniu czują się adresatkami komunikatów (włączając w to ogłoszenia o pracę), czują się mniej zaangażowane i zmotywowane do działania niż w przypadku użycia form neutralnych, co dotyczy zarówno w działaniach społecznych jak i wyzwań poznawczych. Dlatego zrozumienie czynników wpływających na tempo, skuteczność i efekty wprowadzania języka równościowego i efekty takich działań jest obecnie tak istotne. Wyniki tych badań stanowią bardzo

ważny wkład w zrozumienie natury zmian językowych, wskazując na możliwe niepożądane skutki tych zmian, które jednakże należy traktować w ujęciu dynamicznym, jako możliwe fazy w drodze do utrwalenia zmian równościowych. Za szczególnie istotny w tych badaniach należy uznać wkład w integrację metod badawczych. Użyto w nich metod analiz korpusowych, metod ilościowych i eksperymentalnych ale także metod jakościowych, bezpośrednio docierających do pierwszoosobowych odczuć użytkowników języka. Owo zrozumienie powinno mieć kluczowe znaczenie dla wyznaczania kierunków edukacji i polityki językowej i wskazywać na to, kto ma być adresatem jakiego rodzaju pytań o wprowadzanie i używanie nowych form (neutralnych i feminatywów): kobiety, mężczyźni, przedstawicielki i przedstawiciele instytucji, pedagogiki i pedagogów oraz lepiej określić sprawczość tych grup we wprowadzaniu bądź blokowaniu zmian.

Badania te mogą bezpośrednio przełożyć się na wytyczne dla działań edukacyjnych w zakresie zarówno roli języka w utrwalaniu relacji społecznych jak i w zakresie stosowania języka równościowego, a także na wytyczne dla systemów automatycznego przetwarzania języka oraz źródeł, na których są oparte (słowników). Czytając ten cykl artykułów oraz towarzyszący im (znaczący) dorobek niewykazany jako główne osiągnięcie, chyba po raz pierwszy (od lat oceniając dorobek habilitacyjny czy doktorski oparty na artykułach) żałowałam, że takie zbiorcze opracowanie nie ukazało się także w formie monografii. Taka publikacja, rozszerzona o analizę kontekstu kulturowego i dostępnych możliwości wpływu, byłaby niezwykle pomocna w formułowaniu powyższych wytycznych, kształtowaniu możliwych działań i ocenie ich wpływu.

Tematem przewodnim cyklu artykułów chronologicznie późniejszego, lecz przedstawionego jako pierwszy (Cykl A), jest wykorzystanie wypowiedzi i tekstów językowych w ocenie postrzegania jednostek i grup społecznych na wymiarze sprawczości. Sprawczość, za Bandurą (2001), definiowana jest jako zdolność do wyznaczania celów oraz planowania i wykonywania działań zmierzających do ich osiągnięcia. Jest jednak jednocześnie relacyjnym wymiarem, wyrażającym stosunek jednostki czy grupy wobec otoczenia (fizycznego lub społecznego).

Wybór tego wymiaru zdaje się wynikać z wcześniejszych badań, zarówno nad asymetrią postrzegania grupy własnej i obcej, jak i nad stereotypizacją postrzegania mniejszości, w tym różnic ze względu na płeć. Sprawczość jest traktowana zarówno jako czynnik, który decyduje o tym, jak postrzegamy innych, jak się do nich odnosimy, jakie działania i decyzje wobec nich podejmujemy ale także jako wymiar na którym grupy i jednostki postrzegają same siebie i który warunkuje ich działania na rzecz grup własnych, innych, oraz ogólniejszych celów społecznych. Jak słusznie pisze Habilitantka „To, że indywidualne i grupowe osiąganie celów zależy od innych ludzi i czynników kontekstowych, umieszcza sprawczość w centrum dynamiki społecznej i podkreśla znaczenie badania jej przejawów w świecie społecznym.”

Badanie przejawów sprawczości w języku dotyczy zarówno poziomu semantycznego, jak i syntaktycznego. Jest to o tyle ważne, że semantyka konstrukcji gramatycznych, w odróżnieniu od semantyki leksykalnej często pozostaje przez użytkowników języka nieuświadomiona, zarówno po stronie nadawcy komunikatu językowego, jak i odbiorcy. Jednak mimo to może zarówno wyrażać ukryte lub jawne postawy, jak i wywierać wpływ na odbiorcę, utrwalając utarte stereotypy i powodując nierówności społeczne. Artykuły dotyczą opracowywanego przez Habilitantkę Modelu Gramatyki Społecznej, w którym konstrukcje gramatyczne rozumie się jako sposoby kodowania relacji społecznych, w tym sprawczości. Autorka wskazuje, że umieszczanie w roli podmiotu, agensa czasownika jest już nadaniem pewnego stopnia sprawczości, podobnie kolejność w szyku zdania i inne cechy strukturalne. W swoich badaniach koncentruje się na pojęciu kategorii gramatycznej, wyróżniając kategorię czasowników jako kojarzonych z aktywnością, i – z reguły – wyrażającą społeczną sprawczość.

Podobnie jak we wcześniejszym wątku badawczym, zwraca uwagę integracja metod. I tak w

badaniach korpusowych, analizując częstość wystąpień wyrazów w określonych konfiguracjach, Autorka wykazała, że wyrazy określające mężczyzn i osoby młode umieszczane są częściej przed czasownikami niż wyrazy określające kobiety i osoby starsze. W badaniach eksperymentalnych z wykorzystaniem pseudosłów potwierdzono, że to kategoria leksykalna a nie jej znaczenie czy konkretność wpływa na postrzeganie sprawczości, a jednocześnie podważono przypisywanie kategoriom leksykalnym jednoznacznie stopnia abstrakcyjności. Wymiar sprawczości różnił się tu od wymiaru wspólnotowości, który zdawał się nie wiązać jednoznacznie z kategorią czasowników.

Warto podkreślić, że badania w tym wątku prowadzone są z jedną z najbardziej uznanych badaczek języka jako nośnika informacji o relacjach społecznych, Prof. Anne Maas in jej zespołem (m.in. C. Suitner). W kolejnym artykule we współpracy z tą grupą, w badaniach korpusowych i eksperymentalnych wykazano, że użycie czasowników w hasłach reklamowych wiąże się z percepcją autorów haseł jako sprawczych – co może się przyczyniać do większej efektywności i perswazyjności haseł. Sposób badania efektywności czy perswazyjności może budzić wątpliwości, o czym poniżej, podobnie sama metoda badania z wykorzystaniem platform badawczych, jest to jednak pewien standard w badaniach psychologii społecznej i do pewnego stopnia wątpliwości te łagodzone są poprzez intergrację metod. Novum w tym badaniu jest skupienie się na percepcji nadawcy raczej niż percepcji komunikatu czy odwołań do sprawczości odbiorcy, oraz kontrolowanie innych wymiarów znaczenia, takich jak walencja, pobudzenie i konkretność. Ciekawe jest że wskazówki gramatyczne nie wchodziły w interakcję z semantycznymi, wskazując na niezależną rolę gramatyki i jej subtelny wpływ ponad treści komunikatów, który może nie wzbudzać bezpośredniego oporu i przed którym zapewne trudniej się chronić.

Kolejny artykuł cyklu dotyczy związku używania czasowników i przypisywania sprawczości grupie własnej lub obcej. Badania nad czasownikową asymetrią międzygrupową (Verb Intergroup Bias) nawiązują do klasycznych badań Semina i ich rozwinięcia przez Anne Maas, dotyczących językowej asymetrii międzygrupowej, w których wykazano, że w zależności od walencji informacji o grupie własnej preferujemy określanie jej bardziej lub mniej konkretnie (negatywne cechy grupy własnej przedstawiamy konkretnie, zdarzeniowo, pozytywne abstrakcyjnie czyli dyspozycyjnie, obcej odwrotnie). Verb Intergroup Bias polegałby na częstszym stosowaniu czasowników w odniesieniu do grupy własnej, postrzeganej jako bardziej sprawczej, niż do grupy obcej. W serii 4 badań z wykorzystaniem korpusów języka angielskiego (17 korpusów; 200 miliardów słów), i korpusów językowych z 20 krajów Autorzy potwierdzają istnienie takiej asymetrii. Nie jest jasne, czy efekt ten jest na tyle silny że pozwoliłby na ocenę, czy identyfikujemy się z daną grupą. Badanie abstrahuje także od treści czasowników, do czego odnosi się kolejny artykuł.

Czwarty artykuł w serii dotyczy poziomu treściowej analizy języka i stawia sobie za cel stworzenie słowników pozwalających na zliczanie w tekstach słów, które powiązane są z konstruktami sprawczości i wspólnotowości (podobnie jak w przypadku innych cech w Linguistic Inquiry Word Count Pennebaker). Trafności wybranych określeń testowano poprzez korelacje z subiektywnymi ocenami badanych oraz odniesienie do nazw zawodów, w stosunku do których w uprzednich badaniach wykazano powiązanie ze sprawczością i wspólnotowością. Autorzy konkludują, że słowniki mogą być przydatne w ocenie nasycenia tekstów treścią związaną ze sprawczością i wspólnotowością.

Podsumowując wkład tego wątku badawczego w rozwój dziedziny, należy wskazać wagę i aktualność badań nad sprawczością. Tematyka sprawczości jest dostrzegana od dziesięcioleci w psychologii społecznej, gdzie wskazuje się, że poczucie sprawczości wiąże się z dobrostanem fizycznym, psychicznym, sukcesem zawodowym i społecznym, ale także w innych dziedzinach psychologii – od psychologii rozwojowej, gdzie odpowiedni rozwój sprawczości od lat postrzegany jest jako warunek prawidłowego rozwoju społecznego i czynnik wyjaśniający różnice w funkcjonowaniu społecznym (także różnice między płciami), po psychologię poznawczą czy kognitywistykę, gdzie zachowanie

sprawczości przez człowieka w interakcjach zapośredniczonych przez technologię opartą na sztucznej inteligencji jest kwestią kluczową. Habilitantka wydaje się być świadoma kluczowego charakteru tej cechy, w analizach teoretycznych powołując się na źródła z zakresu psychologii społecznej, rozwojowej ale także biologicznej czy biosemiotycznej (np. Moreno i Mossio, 2015).

Badania językowych przejawów sprawczości oraz tego, jak poprzez strukturalne i semantyczne poziomy języka można wpływać na postrzeganie sprawczości lub faktycznie motywować do działania jest zatem satysfakcjonującą i bardzo obiecującą ścieżką badawczą. Już teraz wydaje się pozwalać na ocenę postrzegania siebie i innych, swojej grupy i obcej na tym wymiarze i poszukiwać w tym czynniku powodów nierówności, ale także możliwych sposobów równościowego działania. Obiecująca jest możliwość podobnych analiz w stosunku do instytucji czy sztucznych systemów inteligentnych.

Podsumowując obydwa cykle badań warto wskazać na istotność strategii badawczej skupionej na przejawach językowych ważnych zjawisk społecznych. Język w relacjach międzyludzkich, stanowi utrwalaony wyraz – zarówno w formie, jak i w treści – znaczących zmiennych społecznych, a zarazem jest czynnikiem dalej podtrzymującym i w pewnych warunkach kreującym owe relacje, a zatem także możliwym medium zmiany społecznej. Jest jednocześnie stosunkowo łatwo mierzalną strukturą, co powoduje, że szczególnie przy obecnym rozwoju technik wielkoskalowych analiz językowych, takich jak wielowymiarowe modele języka (LSA) i modeli z wykorzystaniem sztucznej inteligencji (np. leżących u podstaw systemów typu Generative Pre-trained Transformer, OpenAI), badania takie mogą prowadzić do lepszego określenia kierunku pożądanych zmian, instytucjonalizacji działań w zakresie języka i do możliwości pomiaru efektywności realnych zmian społecznych.

Z powyższego podsumowania głównych wątków badawczych powinno być jasne, że prace Habilitantki zaprezentowane w dwóch cyklach artykułów: i) dotyczą problemu istotnego dla dziedziny i istotnego społecznie, ii) prowadzone są w kilku metodologiach, których integracja waliduje i uprawdopodabnia wyniki i wzmacnia konkluzje (szczególnie cenne wydaje mi się tu włączanie badań jakościowych w cykl B), iii) opublikowane są w renomowanych czasopismach naukowych o światowym zasięgu; iv) w kilku ważnych aspektach stanowią istotny i oryginalny wkład w rozwój dziedziny; v) pozostają w kontakcie ze współczesnymi dyskusjami w dziedzinie, wprowadzając do porównań bogaty fleksyjnie język polski i zwiększając szanse na działania zgodne z konkluzjami w obrębie tego języka. Są one zatem cennym wkładem w dziedzinę badań, w zupełności wystarczającym jako główny dorobek naukowy przedstawiony w procesie habilitacyjnym.

Jednak recenzja habilitacyjna, poza oceną wkładu osiągnięcia, jest także okazją do dialogu między badaczami. Dlatego pozwolę sobie na kilka uwag i komentarzy, wykraczających poza ocenę wkładu tej pracy dla rozwoju dziedziny, który jest według mnie bezsporny.

- Warto wskazać, że na razie konkluzje Habilitantki, dotyczące efektywności i perswazyjności przekazów opierają się na ocenie tych cech przekazu poprzez pytania wprost o to jak skuteczna czy nieskuteczna byłaby dana kampania. Mimo że we wcześniejsze badania zdają się potwierdzać, że taka postrzegana efektywność wiąże się z rzeczywistą efektywnością, korzystne byłoby sprawdzenie tego za pomocą innych metod.
- Mimo że dorobek Habilitantki charakteryzuje wysoki stopień interdyscyplinarności – połączenie psychologii społecznej lingwistyki, psycholingwistyki i socjolingwistyki, dalsza integracja z pewnymi wątkami i tradycjami badawczymi byłaby korzystna i być może pozwoliłaby na lepsze zrozumienie kluczowych momentów w formułowaniu i interpretacji wypowiedzi. Mam tu na myśli przede wszystkim podejścia badające język w interakcji, takie jak analiza konwersacyjna, podejścia antropologiczne i niektóre nurty psycholingwistyki.
 - Opracowując Model Gramatyki Społecznej (co wydaje mi się obiecującym przedsięwzięciem) warto zwrócić uwagę na dorobek takich badaczy jak Schegloff, Ochs, Thompson. Polecam szczególnie zredagowaną przez nich w 1996 roku pracę *Interaction*

and Grammar (CUP, 1996), gdzie autorzy bezpośrednio wskazują na sprawczą rolę struktur językowych w organizacji interakcji a tym samym utrwalaniu relacji społecznych. Przy kompetencjach Habilitantki w triangulacji metod – także ilościowych i jakościowych – włączenie tych źródeł do zakresu badań na pewno zaowocowałoby kolejnymi wartościowymi hipotezami, dotyczącymi tego, jakie procesy indywidualne i interakcyjne stoją za wyborem w danej sytuacji formy czasownikowej rzeczownikowej lub przymiotnikowej, czy też słowa o danej treści.

- Z kolei ściślejsza integracja z nurtami psychologii poznawczej i psycholingwistyki pozwoliłaby być może na bardziej rygorystyczną kontrolę materiału badawczego. Na przykład w porównywaniu efektywności „komunikatów czasownikowych” i innych, formy takie jak „we help” zestawiane są z formami „we are helpful”, a więc dłuższymi i bardziej złożonymi, co może mieć bezpośredni wpływ na ocenę. W niektórych przykładach haseł użytych w badaniu 4 w drugiej publikacji Cyklu A, hasła nie tylko różnią się kategorią gramatyczną ale wydają się różnić na poziomie semantycznym, co czyni ich porównywanie wątpliwym (np. „How we approach problems: think out of the box” zestawione jest z: „Our approach to problems: Out of the box ideas”). Także na uzyskane przez Autorów wyniki związku konkretności / abstrakcyjności określeń z kategorią gramatyczną mogłyby rzucić nieco światła badania z zakresu psycholingwistyki i psychologii poznawczej. Zaskakujący jest na przykład brak zbieżności w klasyfikacji pojęć wyrażanych przez poszczególne kategorie gramatyczne jako abstrakcyjne/konkretne między poddziedzinami psychologii: nie sądzę bowiem by psychologowie poznawczy łatwo zgodzili się z klasyfikacją rzeczowników czy przymiotników (szczególnie określających przedmioty i cechy łatwo wyobrażalne) jako bardziej abstrakcyjne niż czasowniki. Warto być może zatem na wymiar konkretności-abstrakcyjności, szczególnie jeśli uznaje się go za istotny w określaniu relacji społecznych, spojrzeć z różnych punktów widzenia.
- Bardzo obiecujące podążanie Habilitantki w najnowszych badaniach w kierunku analiz treściowych, także zyskałoby na bliższym kontakcie z psycholingwistyką, szczególnie najnowszymi jej trendami polegającymi na integracji badań interakcji, badań eksperymentalnych z badaniami korpusowymi z wykorzystaniem najnowszych metod wektorowych reprezentacji znaczenia (np. badaniami Bodo Wintera, Garyego Lupyana, czy Ricka Dale’a), w kierunku których, jak mi się zdaje, najnowsze badania Habilitantki i tak zmierzają.
- Zniuansowane analizy, jakie stają się możliwe dzięki zaawansowanym metodom obliczeniowym w analizach korpusowych oraz dzięki włączeniu metod jakościowych i analiz realnego użycia języka w interakcjach (spontanicznych i w kontrolowanych sytuacjach) być może pomogą zaadresować kolejną kwestię, która jest spuścizną pewnego rodzaju myślenia na gruncie psychologii społecznej i osobowości, mianowicie tradycją skupiania się na identyfikowaniu i badaniu kolejnych „Big-ów”, czyli wymiarów odkrywanych w analizach wieloczynnikowych. Przedstawianie sprawczości i wspólnotowości jako kolejne Big Two sprawia, że automatyczne staje się rzutowanie form czy treści na te dwa wymiary i kontrastowanie ich ze sobą (podobnie zresztą jak w przypadku competence and communion). Powstaje karykatura wspólnotowości w kontraście do sprawczości – i odwrotnie, podczas kiedy zupełnie naturalne wydaje się ich połączenie. Nie ma chyba powodu by wątpić w sensowność sprawczej wspólnotowości czy wspólnotowej sprawczości, czy takiej kompetencji, która pozwala kolektywom osiągać cele i odnajdywać bycie razem na nowych poziomach organizacji. Wydaje się, że zbyt dosłowne traktowanie takich uznanych dyktomii, jako wymiarów, czy liniowych partycji, porządkujących uzyskane dane, nie pozwala dostrzec takich niuansów a tym samym utrudnia ich poszukiwanie w warstwie syntaktycznej i semantycznej języka.

Wielość wymiarów, nieliniowość relacji między nimi, ich zakotwiczenie w interakcji a nie w jednostkowych umysłach, to zagadnienia, z którymi przychodzi nam się mierzyć w poszukiwaniach nowych sposobów na odkrywanie i zrozumienie doświadczeń i zachowań. Język jako doświadczenie, jako narzędzie kierowania interakcją i jako struktura stanowi niewątpliwie jedno z najważniejszych okien, czujników i mierników, za pomocą których możemy się tej ludzkiej rzeczywistości przyglądać, zachowując tę złożoność. Nowe, zniuansowane metody analizy języka, zarówno korpusowe,

eksperymentalne, naturalistyczne i – co najważniejsze – wsparte badaniami jakościowymi doświadczeń ludzi w prawdziwych interakcjach pozwolą na jeszcze pełniejsze wykorzystanie tego źródła wiedzy. Habilitantka w swojej dotychczasowej pracy badawczej wykazała kompetencje we wszystkich tych rodzajach badań, a jej najnowsze osiągnięcia wskazują na aktywne i skuteczne poszukiwania owych nowych metod, z całą pewnością więc przyczyni się do takiego dalszego rozwoju tej dziedziny badań.

Pozostałe osiągnięcia naukowe

Dr Magdalena Formanowicz przedstawiła dodatkowo znaczny dorobek towarzyszący. Składa się on z 13 artykułów w recenzowanych czasopismach, większość w czasopismach w wysokim wpływie. Niektóre z nich mogłyby być włączone do głównego wykazu osiągnięć naukowych jako tematycznie związane, inne dotyczą pokrewnych zagadnień, np. asymetrii i tendencji postrzegania grup związanych z akcentem językowym (Habilitantka jest współredaktorką wydania specjalnego Journal of Language and Social Psychology poświęconego temu zagadnieniu), czy stanowią komentarze metodologiczne (np. „Why documenting every gender bias counts”). Dorobek zawiera ponadto 2 rozdziały w monografiach naukowych, dotyczące wpływu etykiety na postrzeganie grupy etnicznej. Powyższe osiągnięcia oraz podane dane scientometryczne świadczą o rozpoznawalności Habilitantki w środowisku naukowym. Wskazuje na zaangażowanie Habilitantki w najbardziej aktualne wątki dyskursu naukowego dotyczącego języka w kształtowaniu relacji społecznych oraz w stymulowanie takiego dyskursu w kwestiach, które uważa za istotne.

Istotna aktywność naukowa realizowana na wielu uczelniach, w szczególności zagranicznych

Habilitantka wykazuje się także aktywnością naukową realizowaną na więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej: pracowała na stanowisku post-doc na Uniwersytecie w Bernie w Szwajcarii, gdzie kierowała własnym projektem badawczym. Współpracuje z zespołem z Uniwersytetu Padewskiego. Przez rok pracowała na Uniwersytecie w Surrey. Odebrała także krótkie wizyty studyjne na Uniwersytecie Stanforda i Northwestern, USA; IDC Herzliya w Izraelu, Erlangen in Landau w Niemczech oraz coroczne wizyty studyjne na Uniwersytecie w Padwie. Uczestniczyła także w projekcie Marie Curie Initial Training Network, Language, Cognition, & Gender.

Jest to bardzo bogate doświadczenie międzynarodowe, pozwalające na rozpowszechnianie wyników badań, kontakt z najnowszymi trendami, intensywną badawczą współpracą międzynarodową (udokumentowaną współautorstwem licznych artykułów) i porównanie sposobów realizowania projektów badawczych.

Konferencje naukowe

Dr Magda Formanowicz wygłosiła szereg wykładów plenarnych i na zaproszenie na seminariach grup badawczych (12) we Polsce, we Włoszech i Niemczech, w USA – Stanford, czy Izraelu. Brała udział w licznych konferencjach międzynarodowych, przeważnie z zakresu psychologii społecznej.

Nie znalazłam informacji o organizowanych konferencjach naukowych, w 2020 roku Habilitantka współorganizowała szkołę letnią European Association of Social Psychology w Surrey.

Programy badawcze

Habilitantka ma doświadczenie pracy w projektach badawczych i znaczne osiągnięcia w samodzielnym pozyskiwaniu funduszy na własne badania. Jest obecnie Kierowniczką grantu OPUS-19 Narodowego Centrum Nauki (2020/37/B/HS6/02587). Rola językowych markerów sprawczości w mobilizacji działań kolektywnych. W przeszłości kierowała innym grantem Opus-14 Narodowego Centrum Nauki (2017/27/B/HS6/01049). Model Gramatyki Społecznej. Analiza mechanizmów i zastosowań. Są to niewątpliwe osiągnięcia pokazujące zdolność kreowania własnej ścieżki badawczej.

Dr Formanowicz zdobyła także finansowanie z instytucji zagranicznych - Grant Collaborative

Research Project przyznawany przez European Association of Social Psychology. Uzyskiwała kilka grantów tej organizacji w przeszłości (extra, seedcorn). Była także główną wykonawczynią w grantach Szwajcarskiej Fundacji Nauki, Ekspertką w grantach Szwajcarskiej Fundacji Nauki, Współpracowniczką w grantach Beethoven czy grantach McDonnell Foundation. Oznacza to, że instytucje finansujące badania doceniają wartość projektów badawczych proponowanych przez dr Formanowicz i wysoko oceniają możliwość ich realizacji.

Członkostwo w towarzystwach naukowych, komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism

Dr Formanowicz jest członkinią European Association of Social Psychology oraz Society for Personality and Social Psychology. Jest także członkinią redakcji Social Psychological Bulletin) oraz European Journal of Social Psychology. Jest aktywną recenzentką artykułów dla ponad 20 czasopism naukowych w swojej dziedzinie badań oraz recenzentką wniosków grantowych dla zagranicznych i krajowych agencji badawczych (Izrael, Szwajcaria, IDUB). Pozwala to Habilitantce mieć kontakt i wpływ na najnowsze nurty badań.

Osiągnięcia dydaktyczne

Dr Magdalena Formanowicz prowadzi dydaktykę z zakresu psychologii społecznej, statystyki i metodologii. Na Uniwersytecie w Surrey opracowała (wraz z dr Fabio Fasoli) autorski program konwersatorium dotyczącego języka w psychologii społecznej. Nie znalazłam informacji o podobnych autorskich opracowaniach programów zajęć w obecnej uczelni. Habilitantka prowadzi także staże badawcze, i co należy podkreślić, wypromowała ok 12 licencjatów i prac magisterskich, co świadczy o nabytych umiejętnościach mentorskich.

Popularyzacja nauki / współpraca z otoczeniem społecznym i gospodarczym

Na tle niewątpliwych osiągnięć naukowych, i w kontekście niezwykle nośnej społecznie tematyki badawczej zwraca uwagę niewielkie zaangażowanie w popularyzację nauki (artykuły w prasie 8-10 lat temu) oraz niewielka współpraca z otoczeniem społecznym i gospodarczym. Wydaje się, że taka współpraca np. z firmami, które wprowadzają na rynek rozwiązania oparte na analizach korpusowych, z sektorem edukacyjnym oraz ciałami mającymi wpływ na politykę językową byłaby bardzo pożądana.

W opisie dorobku nie ma niestety informacji o tym, czy publikacje są w otwartym dostępie (w przypadku niektórych czasopism na pewno tak) ani o tym czy i jakie zbiory danych czy inne zasoby udostępniane są w OSF czy na innych platformach otwartej nauki.

Podsumowując, Dr Magdalena Formanowicz przedstawiła zwarty tematycznie i wartościowy naukowo dorobek, istotny z perspektywy rozwoju psychologii społecznej, socjolingwistyki i psycholingwistyki. Mogę z całą pewnością stwierdzić, że dorobek naukowy stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny psychologia. Dorobek spełnia wymagania zgodne z art. 221 ust. 10 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 ze zm.), dlatego z pełnym przekonaniem popieram wniosek dr Magdaleny Formanowicz o nadanie jej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia i wnioskuję o dopuszczenie jej do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

